

«پردیس حکیم فردوسی»

«الگوهای نوین تدریس»

علی صادقی، استادیار گروه علوم انسانی، دانشگاه فرهنگیان

اهمیت تعلیم و تربیت

مقدمه

تربیت: پرورش دادن استعدادهای درونی و به فعلیت درآوردن آن
نوجوانی از مقاطع سنی است که تربیت موفق در آن = اثر بسیار شگرفی در تحول جامعه
سرمایه‌گذاری در شناخت عوامل موثر در تعلیم و تربیت = نوعی سرمایه‌گذاری که تضمین
سلامت جامعه فردا

نوجوانان و جوانان در مسیر آموزش رفتار (تعلیم و تربیت) و سبک زندگی خود با افراد و
نهادهای مختلفی چون: خانواده، نظام آموزش و پرورش، رفتار مسئولین و شهروندان،
همسالان، ورزشکاران و هنرپیشه‌گان تماس و تعامل دارند.

اهمیت تعلیم و تربیت: بیشترین زمان: در مدرسه و با نظام آموزش و پرورش
بعد از خانواده، **مدرسه مرکز تعلیم و تربیت** و مهمترین کانونی است که ارزش‌ها، الگوها و
هنجارها را در ذهن کودکان شکل می‌دهد و می‌آفریند و برای همیشه ثبت می‌کند.

مبانی تعیین اهداف تعلیم و تربیت

با توجه به نیازهای انسان که موضوع تربیت است، منابعی که در شناخت این نیازها موثر هستند سه دسته‌اند: علم، فلسفه و دین.

استحکام بنیان‌های تربیتی در صورتی حاصل می‌شود که به تمام جنبه‌های وجودی انسان توجه شود و از هر سه منبع به تناسب برای رفع نیازهای وی و ارائه اهداف تربیتی استفاده گردد.

مبانی تعیین اهداف تعلیم و تربیت

۱- مبانی علمی

علم با توجه به نوع بینش و نگرش خاص خود در کشف روابط دقیق بین جزئیات امور، صرفاً می‌تواند به مرتبه‌ای از نیازهای انسان بپردازد که در سطحی جزئی و پایین‌تر از نیازهای اساسی او قرار گرفته باشد. هر چند بدون استفاده از دستاوردهای علمی، زمینه‌های لازم برای دستیابی به اهداف ناظر بر نیازهای فلسفی و دینی فراهم نمی‌شود.

مبانی تعیین اهداف تعلیم و تربیت

۲- مبانی فلسفی

فلاسفه اساسی ترین نقش را در تدوین مکاتب تربیتی ایفا کرده اند.

با ارائه نظام مشخصی که برگرفته از نحوه تفکرشان نسبت به جهان، شناخت و ... بوده است، درصدد تبیین آرای تربیتی برآمده‌اند

به گونه‌ای که امروزه برای انتخاب و گزینش اهداف تربیتی ناچار به پذیرش برخی بنیان های فلسفی هستیم: مسائل جهان‌شناسی و عوالم مربوط به انسان (انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و ارزش‌شناسی) بر اساس مبانی مبانی فلسفی می‌توان آنها را تعیین کرد.

مبانی تعیین اهداف تعلیم و تربیت

۳- مبانی دینی

وظیفه دین در تعیین اهداف تعلیم و تربیت به نقش آن در زندگی انسان بر می گردد.

تربیت دینی، نشان دهنده راه و روشی است که در انتها، به هدف زندگی منجر می شود و هر دین و مذهبی این هدف را به نوعی متفاوت از دیگری ترسیم می کند

دین به نگرش فلسفی فرد، به تعلیم و تربیت و به دنبال آن اهداف تربیتی جهت می دهد

الگوهای تدریس

از مهمترین عرصه های تعلیم و تربیت = تدریس توسط معلم
او مبانی علمی، فلسفی و دینی را به روش های مختلفی آموزش می دهد.
معلمی حرفه ای متشکل از دانش و مهارت های گوناگون است. باید همزمان
مجموعه ای از دانش ها را به طور هنرمندانه در هم بیامیزد تا در مسیر ترکیب و
به کارگیری آنها تدریس اثربخشی طراحی و در کلاس درس ارائه کند. اینکه چه
روشی را، برای چه درسی و چه موقع باید بکار برد، به انتخاب مدرس و توانایی
وی در اجرای آن بستگی دارد.

پس باید در سه رکن تدریس یعنی: شناخت مخاطب (دانش آموز)، موضوع و روش
تدریس کارآمد باشد.

تکرار هر روزه یک شیوه تدریس، خستگی فراگیران
امروزه ده ها فن و روش آموزشی برای انتقال اطلاعات، ایجاد نگرش های جدید،
آموزش مهارت های ذهنی، پرورش مهارت های ارتباطی و مدیریتی و به طور
کلی تعلیم و تربیت وجود دارد.

اما به طور کلی روش های تدریس دو دسته اند:

الگوهای تدریس

۱- روش های معلم محور (روش سخنرانی) (دوم دانشجو محور)
بخش اعظم تدریس = صحبت های معلم

- قدیمی ترین و شناخته شده ترین روش تدریس.

- یک نفر برای جمع (مکتب خانه های قدیم) بدون توجه به تفاوت های فردی

- آموزش چهره به چهره که بر حافظه تکیه دارد و باعث تفکر سطحی افراد

علت آن در قدیم:

- نداشتن اطلاعات آموزشی توسط مخاطبان (اطلاعات مختص مدرس)

- نبودن منابع آموزشی یا عدم توانایی در استفاده

- عدم اعتماد به توانایی مخاطبان

- تفکر حاکم در زمان قدیم (سلطه طلبی، تمرکز و کنترل مخاطبان)

- شباهت آن به شیوه های حکومت (جغرافیای سیاسی)

انواع الگوهای اداره دولت ها (شیوه های حکومت داری)

حکومت های متمرکز

- تصمیم گیری در یک مرکز واحد (برای تمام فضای جغرافیایی)
- عدم اعتماد به شهروندان در توانایی و اداره بخش های مختلف
- نیاز بخش های مختلف به مرکز و کنترل بهتر آنان (بودجه ، نیروهای نظامی و ...).
- بتدریج با افزایش آگاهی های شهروندان، نیازهای جدید، صنایع و ... شهروندان در اداره مملکت دخالت یافتند.
- حکومت های نیمه متمرکز، انواع دموکراسی های مستقیم و غیرمستقیم، ایالت های خودمختار و ... شکل گرفتند.
- در شیوه های تدریس و آموزش هم همین اتفاق افتاد و تغییرات گسترده ای به وجود آمد.

نگاهی به شیوه تدریس سخنرانی

- شیوه ای خسته کننده (هم مدرس و هم مخاطب)
- ارائه اطلاعات یک سویه
- بیش از سه تا ۵ دقیقه مخاطب فعال نیست.
- بدون توجه به تفاوت های فردی افراد؛
- مطالب همچون بانک به دانشجو سپرده می شود؛
- علما، روحانیون از جمله سخنرانان ایده آل (مثال، قصه و ...)
- **البته مزایایی هم داشت:** علوم تخصصی نبود، اداره تدریس بر اساس سلیقه، کنترل زمان، موضوع، تسلط بر افراد (فرمانبرداری با نوشتن و اطاعت)، معلم باید ضمن اطلاعات کافی به عنوان یک روانشناس = تمام جنبه های ذهنی و جسمی مخاطبان را زیر نظر داشته باشد (مثال، داستان، اسم و ..)
- معمولی ترین روش تدریس به ویژه در علوم انسانی درآمده است.
- باید دارای بخش های مقدماتی، میانی و پایانی باشد.

video_2016-12-03_10-52-02.mov

روش های مخاطب محور (دانش آموز و دانشجو)

دانش آموز و دانشجو به طور فعال در یادگیری دخالت دارند. امروزه تأکید زیادی می شود.

نتایج تحقیقات بنیادی پژوهشگرانی چون «هوارد گاردنر»: هر فرد یا انسان دارای هوش ها و استعدادهای (قابلیت های) متفاوتی است. گاردنر: در هر فرد ۸ گونه هوش متفاوت:

۱- هوش دیداری - فضایی؛ توانایی درک پدیده های بصری را فراهم می کند.

۲- هوش منطقی - ریاضی؛ توانایی استفاده از استدلال، منطق و اعداد را پدید می آورد.

۳- هوش کلامی - زبانی؛ توانایی استفاده از کلمات را به وجود می آورد.

۴- هوش بدنی - جنبشی؛ توانایی کنترل ماهرانه حرکات بدن و استفاده از اشیاء را در فرد

۵- هوش موزیکال - ریتمیک؛ توانایی تولید و درک موسیقی را در فرد به وجود می آورد.

۶- هوش برون فردی (فرا فردی)؛ توانایی ارتباط برقرار کردن و درک دیگران را

۷- هوش درون فردی؛ توانایی درک خود و آگاه شدن از حالات درونی خود را بوجود می آورد.

۸- هوش طبیعت شناسی؛ که فرد را قادر می سازد که الگوها و پدیده های واقعی محیط

پیرامون خود را بهتر بشناسد.

الگوهای تدریس مخاطب محور

- وظیفه هر مدرس آگاه و موفق آن است که برای تحریک و فعال نمودن هوش‌های مختلف هر فراگیر (دانش آموز یا دانشجو)، از روش‌های خاصی در تدریس استفاده کند. به عبارت دیگر هر فراگیر ممکن است در یک یا چند مورد از این هوش‌ها و استعدادها توانایی بیشتری داشته باشد و در بقیه موارد ضعیف تر باشد.

- در ادامه سه الگوی تدریس مخاطب محور (دانش آموز محور)

- ۱- الگوی تدریس پروژه ای

- ۲- الگوی تدریس جیگ ساو

- ۳- الگوی تدریس E5

الگوی تدریس پروژه ای

- مبتنی بر واحد کار یا پروژه است.
- روش پروژه ای باید فعالیت های فکری، هنری و عملی را دربرگیرد.
- واحد کار (پروژه) فعالیت باارزش از نظر آموزشی و پرورشی و متوجه هدف معینی است.
- مستلزم: بررسی، جمع آوری اطلاعات و یافتن راه حل، مطالعه و انجام کار عملی است و اغلب فعالیت های آن در خارج از مدرسه صورت می گیرد.
- روال معمولی و تصنعی کلاس برداشته می شود.
- معلم و دانش آموز با هم همکاری می کنند.
- کار فردی و گروهی جای فعالیت های کلاس را می گیرد.
- کلاس به حالت کارگاه در می آید.
- محدودیت زمانی برداشته می شود (یک ساعت کلاس برای ارائه یک موضوع)
- موجب توسعه علایق شخصی دانش آموزان (در اغلب دروس مثال عینی دارد)

الگوی تدریس جیگ ساو

- یک روش ویژه مشارکتی است (۴ دهه تجربه موفق در دنیا)
- باعث جو مثبت و پویا در یادگیری می شود.
- دانشجویان به گروه های ۴ یا ۵ نفره تقسیم می شوند.
- همه یک فصل (مطلب مشترک) را مطالعه می کنند ولی از هر دانشجو خواسته می شود یک عنوان (بخش) را عمیق تر مطالعه کند.
- دانشجویانی که یک عنوان مشترک را مطالعه کرده اند، گروه های تخصصی تشکیل و یادگیری خود را در مورد آن موضوع عمیق تر می کنند (بحث میکنند)
- به تیم های خود بر می گردند و آموخته ها را منتقل می کنند.
- در پایان همه دانش آموزان در آزمون انفرادی شرکت و نمره هر گروه بر اساس میانگین اعضای گروه مشخص می شود.
- گروه هایی که حدنصاب معینی برسند، گواهی یا پاداش می گیرند.

الگوی تدریس E5

- معلم از نقش انتقال دهنده دور و نقش راهنما و تسهیل کننده یادگیری دارد.

- معلم و همه امکانات مدرسه در زمره خدمات آموزشی هستند.

- فعال نمودن دانش آموز در کشف راه حل، مفاهیم، اصول و قوانین از اهداف مهم آن

- ۵ مرحله: درگیر کردن (Engaging) کاوش (Exploration)

- توصیف (Explanation) توسعه (Elaboration) ارزشیابی (Evaluation)

- ۱- درگیر کردن: تحریک حس کنجکاوی. ظراحی یک سوال جالب، داستان نیمه تمام، طرح معما (مثلاً درس زلزله: فیلم، یادآوری سریال، پیش بینی قربانیان زلزله در...)

- ۲- کاوش: بعد از ایجاد انگیزه، با استفاده از منابع مختلف ایجاد تفکر و یادگیری

اصول و قوانین. مشاهده- جست و جو و یادداشت- به سوال و پاسخ های جدید

(معلم نقش هدایت گر، تشویق به همیاری تا از همه حواس خود استفاده کنند)

- از دانش آموزان سوالات تفکر برانگیز می پرسد: چرا دو زلزله یکسان اثرات غیرهمسان

داشته اند؟ چرا یک بخش شهر سالم مانده؟

الگوی تدریس E5

- ۳-توصیف: کار به دانش آموز سپرده
- معلم می خواهد: مشاهدات و یافته های خود را توصیف کنند.
- برای کار و فعالیت خود توضیح منطقی و مستدل ارائه دهند.
- اگر اختلاف نظر بوجود آمد، معلم با هوشیاری از پاسخ نهایی خودداری کند.
- پس دانش آموزان شواهد را جمع، دسته بندی و نام گذاری (هرچند خطا کنند مثلا نام مناسب نیابند، دسته بندی اشتباه و ...)
- معلم این موارد (خطا) را تا پایان مخفی نگه می دارد.

الگوی تدریس E5

- ۴- گسترش و توسعه: دانش آموز از اطلاعات بدست آورده خوشحال و راضی
- (از منابع و وسایل مختلف استفاده کرده و اظهار نظر)
- معلم، پیرامون مفاهیم اصلی مطالبی بیان و مثال ها و تمرین اضافی ارائه می کند.
- چند نفر نتایج مکتوب را می خوانند.
- دانش آموزان نتایج خود را با سایرین مقایسه می کنند (تفاوت ها و تشابهات فرد را
- به درستی یا نادرستی پاسخ خود پی برده و پاسخ صحیح را کشف می کند)
- مثلاً: عوامل طبیعی مثل زمان، عمق کانونی زلزله و عوامل انسانی مثل نوع معماری، مصالح، ایمن سازی و .. رابحث و شناسایی می شود.

الگوی تدریس E5

۵- ارزشیابی:

- افراد و گروه ها گزارش های یکدیگر را مطالعه (بررسی کرده اند) می توانند
- پیشرفت و صحت کسب دانش خود را با دیگران ارزشیابی کنند.
- می توانند با اطلاعات کسب شده به سوالات معلم پاسخ دهند.
- علاوه بر آن معلم: با مشاهده عملکرد دانش آموزان در مراحل مختلف
- و سنجش دانش و مهارت یادگیرندگان ارزشیابی را انجام می دهد.

نکته پایانی

- در باب اهمیت معلمی همه آگاه هستید و ابتدا توضیح کوتاهی داده شد.

- در ذهن اغلب شما: این موارد در کلاس عملی نیست.

- سخت هست اما ممکن

- همگی شما با مراجعه به ذهن خود نمونه های بسیاری از اینگونه اقدامات و این

الگوها را بکار برده اید. فقط گردآوری و ثبت نشده است.

- می توان با طرح درس مناسب، در برخی موضوعات از الگوهای جدید استفاده کرد.

در پایان

- سکون و رد اقدامات در هر فعالیتی نشانه ضعف، تنبلی و مختص افراد تغییرناپذیر است.

- تعقیب تغییرات مثبت در عین مشکلات = نشانه افراد و جوامع موفق

موفق باشید

علی صادقی

گروه علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه فرهنگیان

video_2016-11-28_09-51-09.mov